

Dankzij beer hoeft de band

Petra, Ruben en Pim, drie verschillende mensen met één belangrijke overeenkomst: ze hebben de neiging zichzelf en anderen te beschadigen. Dat was de reden dat ze bijna 24 uur per dag in een onrustband of fixatiejack zaten. Tot voor kort.

Samengevat

Coördinator van een woonhuis voor mensen met ernstig zelfverwondend en agressief gedrag, vertelt hoe het team erin is geslaagd het gebruik van fixatiebanden af te bouwen.

Door Pauline van Tienhoven

Petra, Ruben en Pim wonen in de Ark 5/7, een woonhuis van Severinus in Brabant. Severinus deed mee aan het verbetertraject Ban de band van Vilans. Dat heeft niet alleen geleid tot minder cliënten in banden, maar ook tot een forse afname van het aantal begeleidingsuren. Woonhuis de Ark 5/7 bestaat uit twee geschakelde woningen in een woonwijk. Naast Petra, Ruben en Pim wonen hier nog acht mensen met ernstige verstandelijke beperkingen en zeer complex gedrag. Dit uit zich in agressie, zowel naar de begeleiding als naar zichzelf. Vrijheidsbeperking was voor deze doelgroep van oudsher heel normaal in de gehandicaptenzorg. Polsbandjes, onrustbanden en de zogenoemde Houdini-vestjes, leken de enige manier om automutilatie en ander agressief gedrag tegen te gaan. Bij Severinus wilden ze weten of het anders kon.

Behoorlijk sceptisch

Koen Teepeen was coördinator woonhuis op de groep van Petra, Ruben en Pim. Wás, want Koen is zo enthousiast over het resultaat dat hij op eigen verzoek is overgeplaatst naar een andere groep om ook daar te helpen de vrijheidsbeperkende

maatregelen af te bouwen. “In het begin was ik behoorlijk sceptisch,” vertelt Koen. “We hadden al vaker geprobeerd de maatregelen af te bouwen, telkens met weinig succes. Maar bij Vilans leerden we hoe we de afbouw methodisch konden aanpakken. Heel procesmatig en met veel aandacht voor bewustwording in het team. We hebben geleerd uit te spreken waar we echt bang voor waren. Bizarre verhalen soms, maar wel reële angsten waar je dus rekening mee moet houden. Voor al die angsten hebben we interventies bedacht en opgeschreven en dat gaf enorm veel houvast en rust. Dat straal je weer uit naar de bewoners.”

Weerstand

“Natuurlijk was er weerstand bij sommige teamleden. Daar hebben we veel over gesproken, maar we hebben het nooit afgekeurd. Ook de rest van de organisatie had aanvankelijk vooroordelen. De uitspraak *waarom juist dit woonhuis?* is mij altijd bijgebleven. Maar diezelfde organisatie liet weten dat ze het van lef vonden getuigen om juist hier te beginnen.” Op advies van Vilans koos Severinus ervoor te beginnen met een *makkelijke* en een *moeilijke* cliënt. Een *makkelijke* cliënt geeft snel succes, wat de motivatie van de



medewerkers bevordert. Een eerste afgebouwde onrustband geeft veel inzicht en vertrouwen dat het kan. Daarnaast is bewustwording erg belangrijk. “Dat heeft misschien wel 50% van onze tijd in beslag genomen, maar daardoor staan we nu wel als één team achter ons doel en delen we onze waarden en normen,” aldus Koen. En dat is een voorwaarde voor het succes.

Geeltjesmeting

Een van de eerste onderdelen van het verbetertraject Ban de band is een inventarisatie van de toegepaste maatregelen gevolgd door de geeltjesmeting: elke vrijheidsbeperkende

Studiedagen

Het verbetertraject Ban de Band Vilans is afgerond, maar vrijheidsbeperking blijft een belangrijk thema bij de kennisorganisatie. Eind 2011 en begin 2012 worden in het hele land diverse inspiratiedagen (Morgen ga ik los) en verdiepingsconferenties gehouden over het thema vrijheidsbeperking. Zie voor data en plaatsen www.vilans.nl/vrijheidsbeperking.

niet meer

FOTO SEVERINUS



Pim houdt tegenwoordig een grote knuffelbeer vast. Hij kan dan zonder problemen televisie kijken, omdat zijn handen een andere functie hebben gekregen

handeling wordt op een geel post-it-briefje geschreven en op een bord geplakt. Zo wordt heel snel duidelijk hoe vaak je de maatregelen toepast en wat ze precies inhouden. “Zo wordt heel duidelijk dat je veel vaker ingrijpt in iemands vrijheid dan je denkt,” vertelt Koen. Na een zorgvuldige analyse volgen afspraken over de afbouw. Deze worden vastgelegd

in het multidisciplinair overleg en de resultaten worden nauwkeurig bijgehouden. Tot zover de procesmatige kant. Maar hoe zit het met Petra, Ruben en Pim? Wat gebeurt er met hen als de banden los gaan? Koen is daar heel duidelijk over. “De banden gaan wel los, maar de handen niet. De prikkel om te beschadigen is niet meteen weg, dus er moet altijd iets anders voor in de plaats komen. Soms liggen oplossingen voor de hand, dan gaan we koffiedrinken, in bad of fietsen. Maar dat kun je niet de hele dag doen, dus je moet ook creatief zijn.”

Levensbedreigend

Koen noemt Pim als voorbeeld. “Hij is onze meest complexe bewoner. Iedereen dacht dat het afbouwen bij hem nooit zou lukken. Zodra zijn handen los waren, begon hij op zijn gezicht te slaan, zo hard dat het soms levensbedreigend werd. Nu houdt Pim een grote knuffelbeer vast als hij uit zijn rolstoel komt. Hij kan dan zonder problemen televisie kijken, omdat zijn handen een andere functie hebben gekregen. De neiging tot slaan is nooit helemaal weg, maar wel veel minder heftig. Wij hebben moeten leren dat dit gedrag bij Pim hoort en het niet meteen als negatief te zien. Dankzij de knuffelbeer blijft het aanvaardbaar.” Meedoen met *Ban de band* heeft bij

We spraken onze angsten uit

Voor Severinus geldt: als het in dit woonhuis kan, kan het overal. Koen Teepen heeft op eigen initiatief de overstap naar een andere locatie gemaakt. Zijn vervanger neemt het stokje over. Koen werkt nu in een woonhuis waar geen banden of vestjes worden gebruikt, maar er gaan wel veel deuren op slot en sommige cliënten hebben kamerverpleging. Hij gaat ook hier *Ban de band* inzetten.

Severinus niet alleen geleid tot het afbouwen van zware maatregelen. Eén bewoner gebruikt helemaal geen onrustband meer, voor anderen geldt dat ze veel minder uren per dag gefixeerd zijn dan voorheen. Om dit goed te kunnen registreren en zichtbaar te maken, heeft Severinus zelf een meetsysteem ontwikkeld dat inmiddels door Vilans ook bij andere organisaties wordt aanbevolen. “Eén cliënt was vroeger bijna de hele dag gefixeerd met een onrustband en een Houdini-vestje,” vertelt Koen. “Nu

heeft hij, op enkele uren in de nacht na, alleen nog een onrustband om. Want dat is de insteek van *Ban de band*: hoe verder van het lichaam, hoe beter. Een enorme winst voor de kwaliteit van leven van deze cliënt. Hoe je dat merkt? Hij is rustiger en heeft minder de neiging zichzelf te beschadigen. De verschillen zijn klein, maar duidelijk zichtbaar. En

Hoe nu verder?

Om ook andere organisaties te laten profiteren van hun ervaringen doet Severinus mee met de inspiratiedagen die Vilans dit najaar organiseert (zie kader). Wat ervoor nodig is de methodiek verder uit te bouwen? Koen: “Iedereen denkt meteen aan meer geld en meer personeel. Dat helpt natuurlijk, maar minstens zo belangrijk is: creatief blijven denken binnen de bestaande mogelijkheden.”

dat is weer een enorme stimulans voor ons.”

Bewustwording

“Een eenduidige aanpak is een must bij deze groep cliënten. Dat heeft weer alles te maken met bewustwording. Het helpt mensen om buiten de bestaande kaders te denken en van de structuur te durven afwijken. Dit gaf veel inspiratie die weer gevoerd werd door de eerste goede resultaten. Ons team is goed begeleid door een multidisciplinair kernteam.” Een andere belangrijke succesfactor is de opbouw van de organisatie. De medewerkers van Severinus, inclusief het management, hebben bijna allemaal in de woonhuizen gewerkt. In alle lagen van de organisatie zit dus praktijkervaring. “Het succes van de afbouw heeft hier absoluut mee te maken. We staan samen achter één doel: het leven van onze cliënten zo normaal en comfortabel mogelijk maken.” ●